

Pénzügyi intézményrendszer Magyarországon 2019

DOI 10.35511/978-963-334-336-4

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Sopron, 2019

Szerkesztők:

Kovács Tamás, Szóka Károly, Varga József

Szakmai lektor:

Parragh Bianka

Szerzők:

Baranyi Aranka
Bartók János
Fóriánné Horváth Margit
Für István
Gál Veronika Alexandra
Gulyás Éva
Hegedűs Mihály
Kómár András
Kovács Róbert
Kovács Tamás

Moizs Attila
Parádi-Dolgos Anett
Pataki László
Sipiczki Zoltán
Szarka Gábor
Szóka Károly
Tatay Tibor
Tóth Gergely
Varga József
Végh Richárd

Nyelvi lektor: Tompáné Székely Zsófia

Technikai szerkesztő: Horváthné Józsa Ágnes

A könyv a Soproni Egyetem és a Magyar Nemzeti Bank közötti együttműködés keretében, a Magyar Nemzeti Bank támogatásával készült.

Kiadja: Soproni Egyetem Kiadó

9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky u. 4.

Felelős kiadó: Dr. Alpár Tibor László kutatási és külügyi rektorhelyettes

© Soproni Egyetem Kiadó

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Simon László vezérigazgató

ISBN 978-963-334-335-7 (nyomtatott)

ISBN 978-963-334-336-4 (elektronikus)

DOI 10.35511/978-963-334-336-4

Minden jog fenntartva.

Tartalomjegyzék

Előszó	11
I. rész A hazai bankrendszer működése	13
1. Új irány a monetáris politikában Magyarországon – A modern jegybanki eszközök és intézkedések gyakorlatorientált rendszerezése (Tóth Gergely)	15
1.1. Bevezetés	15
1.2. A monetáris politika fogalma, működése, szerepe	15
1.2.1. Monetáris politika fogalma	15
1.2.2. A monetáris intézkedések hatásmechanizmusa	16
1.2.3. A jegybanki eszköztár	25
1.2.4. A Magyar Nemzeti Bank	36
1.3. Irodalomjegyzék	66
2. A belföldi fizetési forgalom (Varga József)	69
2.1. A belföldi fizetési forgalom kerete	69
2.1.1. A belföldi fizetési forgalom meghatározása	69
2.1.2. A fizetési számla típusai	70
2.1.3. A pénzforgalmi jelzőszám	71
2.1.4. Fizetési szokások Magyarországon	72
2.2. Fizetési formák	75
2.2.1. Az átutalás	75
2.2.2. Beszedési megbízás	77
2.2.3. Okmányos meghitelezés (akkreditív)	80
2.2.4. Bankkártya	81
2.2.5. Fizetési számlához kötődő készpénzfizetési és fizetési számla nélküli fizetési mód	85
2.2.6. A csekk	87
2.3. Irodalomjegyzék	88
3. Bankok működése a Hitelintézeti törvény alapján (Kovács Róbert)	91
3.1. Helyzetkép a magyar hitelintézeti szektor intézményi összetételéről	91
3.2. A magyar hitelintézeti szektor szabályozási háttere	92
3.3. A pénzügyi szolgáltatás és kiegészítő pénzügyi szolgáltatás	94
3.4. A pénzügyi intézmények: a hitelintézet és szervezeti formái, valamint a pénzügyi vállalkozás	99
3.5. A hitelintézetek alapításának és működésének, illetve egyes tevékenységeinek engedélyezése	101
3.6. A kiadott engedély felügyeleti visszavonása	104
3.7. A szolgáltatás nyújtásának szabadsága: másik EGT-államban történő fióktelep létesítés szabályai	105
3.8. Irodalomjegyzék	106

4. A banki működés kockázatai (<i>Sipiczki Zoltán</i>)	109
4.1. Pénzügyi kockázatok	110
4.1.1. Hitelkockázat	110
4.1.2. Kamatlábkkockázat	116
4.1.3. Likviditási kockázat	117
4.1.4. Mérlegen kívüli kockázat	119
4.1.5. Befektetési kockázat	119
4.1.6. Valutakockázat	120
4.1.7. Nyereség és jövedelemszerkezet romlása	120
4.1.8. Tőkemegfelelés elégségessége	121
4.2. Működési kockázatok	122
4.2.1. Belső csalás	122
4.2.2. Külső csalás	122
4.2.3. Foglalkoztatási gyakorlat és a munkahelyi biztonság	123
4.2.4. Ügyfelek, termékek és üzleti szolgáltatások	123
4.2.5. Eszközök fizikai károsodása	123
4.2.6. Üzleti zavarok és rendszerhibák (technológiai kockázatok)	124
4.2.7. Végrehajtás és folyamatmenedzsment	124
4.3. Szabályozási és környezeti kockázatok	124
4.3.1. Ország- és politikai kockázatok	124
4.3.2. Makrogazdasági politika	125
4.3.3. Pénzügyi infrastruktúra	125
4.3.4. Szabályozási kockázat	126
4.3.5. Pénzügyi vagy banki válság	127
4.4. Kockázatok kezelése a treasury menedzsmenttel	127
4.5. Irodalomjegyzék	128
5. Jelzálog-hitelintézetek (<i>Fóriánné Horváth Margit</i>)	131
5.1. Jelzálog-hitelintézet, zálogjog, önálló zálogjog, jelzálogjog fogalma. Jelzálog-hitelintézet elhelyezése a pénzügyi intézmények között	131
5.2. A jelzálog-hitelezés jogszabályi háttere	133
5.3. A jelzálog-hitelintézet működése	145
5.4. A magyar intézményi szabályozás hasonlítása más modellekhez	146
5.5. A magyar jelzáloghitelezés története a kezdetektől a hatályos törvény megjelenéséig	150
5.6. A magyar jelzálog-hitelezés intézményei	153
5.7. Irodalomjegyzék	159
6. Lakástakarékpénztárak (<i>Szóka Károly</i>)	161
6.1. A lakástakarékpénztárak és kialakulásuk	161
6.2. A magyarországi lakáspiac	161
6.3. A lakástakarékpénztárak kialakulása	166
6.4. A lakástakarékpénztárak magyarországi kialakulása	170
6.5. A lakástakarékpénztárak tevékenysége	172

6.6.	A lakástakarékpénztárak működése	177
6.7.	Az állami támogatás megszüntetése	182
6.8.	Irodalomjegyzék	183
7.	A szövetkezeti hitelintézetek Magyarországon (Moizs Attila).	187
7.1.	A szövetkezeti hitelintézet, a hitelintézetek sajátos megjelenési formája	187
7.2.	Szövetkezeti hitelintézetek Magyarországon	191
7.3.	A szövetkezeti hitelintézetek átalakításának aktuális állapotáról	199
7.4.	A szövetkezeti hitelintézetek jövője a magyar pénzügyi piacon	203
7.5.	Összefoglalás	208
7.6.	Irodalomjegyzék	209
8.	Egyéb banki műveletek és szereplők (Baranyi Aranka).	213
8.1.	Pénzügyi vállalkozások	213
8.2.	A lízing fogalma, története, típusai	215
8.2.1.	A lízing története	215
8.2.2.	A lízing fogalmának meghatározása a hazai jogszabályi környezetben	216
8.2.3.	A pénzügyi lízingszerződés	218
8.2.4.	Lízing fajtái	221
8.2.5.	A lízing tárgya	225
8.2.6.	A lízing ára	227
8.2.7.	A lízing és a hitel, mint eszközfinanszírozás jellemzői	229
8.3.	Faktorálás	231
8.3.1.	A faktorálás fogalma, jogi szabályozása	231
8.3.2.	Milyen jellemzői vannak a faktorálásnak?	232
8.3.3.	A faktoring fajtái	233
8.3.4.	Faktorpiaci kitekintő	236
8.4.	Irodalomjegyzék	238
9.	A bankszektor számviteli sajátosságai (Gulyás Éva)	241
9.1.	Bevezetés	241
9.2.	A hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások beszámolójára és könyvvezetésére vonatkozó számviteli előírások	242
9.3.	A hazai számviteli szabályozás	244
9.4.	Az IFRS-ek szerinti szabályozás	250
9.4.1.	A mérleg – pénzügyi helyzet kimutatás – felépítése	251
9.4.2.	Mérlegen kívüli tételek	252
9.4.3.	Átfogó jövedelem-kimutatás	253
9.4.4.	CF és Saját tőke-változás (SOCIE) kimutatás	254
9.5.	Pénzügyi instrumentumok	255
9.5.1.	A pénzügyi instrumentumok fogalma	255
9.5.2.	A valós érték	261
9.5.3.	A pénzügyi instrumentumok besorolására vonatkozó előírások	263

9.5.4.	Fedezeti ügyletek	265
9.5.5.	Magyar sajátosságok következményei	266
9.5.6.	Közzétételi kötelezettségek	268
9.6.	Függelékek	270
9.6.1.	Azonos jelentéssel használt kifejezések és rövidítések	270
9.6.2.	A számviteli kormányrendelet szerinti mérlegséma	271
9.6.3.	A számviteli kormányrendelet szerinti eredménykimutatás felépítése	272
9.6.4.	Egy lehetséges IFRS szerinti bankmérleg	273
9.6.5.	Az Átfogó jövedelemkimutatás egy lehetséges felépítése	274
9.7.	Irodalomjegyzék	275
II. rész A tőkepiac működése		279
10. A tőkepiac és a tőzsde (Végh Richárd, Szarka Gábor)		281
10.1.	A tőkepiac szerepe a gazdaságban	281
10.1.1.	Finanszírozás	284
10.1.2.	Kereskedés és árképzés	288
10.1.3.	Kockázatkezelés	289
10.2.	A tőzsde régen és ma – A tőzsde fejlődése napjainkig	293
10.3.	A Budapesti Értéktőzsde működési környezete és sajátosságai 2019 elején	295
10.4.	A Budapesti Értéktőzsde piacfejlesztési stratégiája 2016-2020	301
10.5.	Irodalomjegyzék	306
11. Befektetési alapok (Tatay Tibor)		309
11.1.	A befektetési alapok rövid története a kezdetektől napjainkig	309
11.2.	A befektetési alapok, mint portfólióbefektetések	313
11.3.	A befektetési alapok létrehozása, működése	319
11.4.	A befektetési alapok csoportosítása	321
11.5.	A hozamok és kockázatok összemérésének gyakorlati kérdései	325
11.6.	Irodalomjegyzék	329
12. Kockázatitőke-alapok (Kovács Tamás)		331
12.1.	Fogalmi értelmezés	331
12.2.	Jogi szabályozás	335
12.3.	A piac számokban – az elmúlt négy év rövid áttekintése	337
12.4.	Irodalomjegyzék	340
III. rész Biztosítási szektor		343
13. A biztosítási piac jellemzői és szereplői (Parádi-Dolgos Anett)		345
13.1.	Bevezetés	345
13.2.	Kockázatok	346
13.3.	A biztosítási piac és szereplői	348
13.4.	Irodalomjegyzék	361

14. Élet- és nem-életbiztosítások (<i>Bartók János</i>)	363
14.1. Személybiztosítás	365
14.2. Életbiztosítás	366
14.2.1. Az életbiztosítások története	366
14.2.2. Az életbiztosítási piac szereplői Magyarországon	367
14.2.3. Az életbiztosítások célja	368
14.2.4. Az életbiztosítási szerződés szereplői	369
14.2.5. Az életbiztosítások típusai	369
14.2.6. Kiegészítő biztosítások	372
14.2.7. Az életbiztosítások egyéb szempontú csoportosítása	373
14.2.8. Az életbiztosítások specialitása	373
14.2.9. A biztosítások költségei	374
14.2.10. A díjtartalék	376
14.2.11. Az életbiztosítási piac gazdasági jelentősége	377
14.2.12. Az életbiztosítási piac intézményrendszere	378
14.2.13. Az életbiztosítási piac szabályozása, etikus biztosítás	379
14.3. Nem-életbiztosítások	385
14.3.1. A nem-életbiztosítások története	386
14.3.2. A nem-életbiztosítási piac szereplői Magyarországon	387
14.3.3. A nem-életbiztosítások célja	388
14.3.4. A nem-életbiztosítási szerződés szereplői	388
14.3.5. A nem-életbiztosítások típusai	389
14.3.6. Kiegészítő biztosítások	392
14.3.7. A nem-életbiztosítások egyéb szempontú csoportosítása	393
14.3.8. A nem életbiztosítások specialitásai	393
14.4. Viszontbiztosítás	394
14.5. A biztosítási szektor kihívásai	395
14.6. Irodalomjegyzék	396
IV. rész Pénztári szektor	399
15. Önkéntes kölcsönös biztosító pénztárak (<i>Gál Veronika Alexandra</i>)	401
15.1. Önkéntes pénztárak fejlődése Magyarországon	402
15.2. Az önkéntes pénztárak működési alapelvei	403
15.3. Az önkéntes pénztárak alapítása	404
15.4. A tagsági viszony	405
15.5. Az alapszabályra vonatkozó előírások	407
15.6. Az önkéntes pénztárak szervezete	408
15.6.1. A közgyűlés feladata és hatásköre	409
15.6.2. Az igazgatótanács feladata és hatásköre	411
15.6.3. Az ellenőrző bizottság feladata és hatásköre	411
15.6.4. Az ügyvezető feladata és hatásköre	412
15.7. A pénztárak gazdálkodása	412
15.8. Az önkéntes pénztárak átalakulása, megszűnése	414

15.9.	Az önkéntes nyugdíjpénztárok	416
15.10.	Az önkéntes önszegélyező pénztárok	418
15.11.	Az önkéntes egészségpénztárok	419
15.12.	A pénztári szektor helyzete és tendenciái	421
15.13.	Irodalomjegyzék	425
16. Magánnyugdíjpénztárok és foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmények (Tatay Tibor)		
16.1.	A magánnyugdíjpénztárok	427
16.2.	A foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmények	431
16.3.	Irodalomjegyzék	434
V. rész A pénzügyi intézményrendszer működésének egyes speciális területei		
17. A pénzügyi szervezetek szanálása (Kómár András)		
17.1.	A szanálási keretrendszer kialakulása és magyarországi bevezetése	439
17.2.	A hazai szanálási keretrendszer főbb elemei	440
17.3.	A szanálási eszköztár	444
17.4.	Szanálási kollégiumok	445
17.5.	A szanálás finanszírozása	446
17.5.1.	A Szanálási Alap	447
17.5.2.	Az Országos Betétbiztosítási Alap szanálásfinanszírozási szerepe	448
17.6.	Az MKB Bank Zrt. szanálása	448
17.7.	A szanálási keretrendszer jövője	450
17.8.	Irodalomjegyzék	451
18. Az OBA, a BEVA és a Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja működésének jellemzői (Pataki László)		
18.1.	Nemzetközi kitekintés	455
18.2.	A hazai betétbiztosítási rendszer jellemzői	456
18.3.	A BEVA működésének jellemzői	464
18.4.	Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja	467
18.5.	Önkéntes Betétbiztosítási Alapok	469
18.6.	Irodalomjegyzék	470
19. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása, valamint a leküzdésükre irányuló szabályozás (Für István).		
19.1.	A pénzmosás fogalma	473
19.1.1.	A pénzmosás folyamata	474
19.1.2.	Pénzmosási technikák	474
19.2.	A terrorizmus finanszírozása	483

19.3.	Nemzetközi fellépés a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása ellen	484
19.3.1.	ENSZ Egyezmények	484
19.3.2.	A Pénzügyi Akciócsoport (FATF)	485
19.3.3.	Az Egmont Csoport	486
19.3.4.	Az Európa Tanács egyezményei és a Moneyval	487
19.3.5.	Az Európai Unió szabályozása	487
19.3.6.	Az Európai Felügyeleti Hatóságok ajánlásai és iránymutatásai	490
19.3.7.	A Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság ajánlásai	490
19.3.8.	Wolfsberg Csoport	491
19.4.	A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni hazai szabályozás és intézményrendszer	492
19.4.1.	Előzmények	492
19.4.2.	Hatályos szabályok	492
19.5.	Irodalomjegyzék	498
20.	A hitelintézetek könyvvizsgálata (Hegedűs Mihály)	501
20.1.	Bevezető	501
20.2.	A hitelintézeti könyvvizsgálat környezete	502
20.2.1.	A könyvvizsgálat célja és a könyvvizsgálati kötelezettség	502
20.2.2.	A könyvvizsgálóval szemben támasztott szakmai és függetlenségi követelmények	504
20.3.	A könyvvizsgálati munka szakaszai	507
20.3.1.	A megbízás elfogadásához szükséges alapfeltételek	507
20.3.2.	A könyvvizsgálat tervezése	508
20.3.3.	A társaság tevékenységének megismerése	509
20.3.4.	A kockázatok és kezelésük	510
20.3.5.	Átfogó könyvvizsgálati terv kidolgozása	512
20.3.6.	Az alapvető vizsgálati eljárások, tesztek jellegének, ütemezésének és terjedelmének meghatározása	517
20.3.7.	Az általános kontrollkörnyezet vizsgálata	518
20.3.8.	A csalás kockázatának vizsgálata a hitelintézeti könyvvizsgálat részeként	520
20.4.	A beszámoló vizsgálata egyéb szempontjai	523
20.5.	Irodalomjegyzék	529
VI. rész	A szerzőkről röviden	533

7. A szövetkezeti hitelintézetek Magyarországon

7.1. A szövetkezeti hitelintézet, a hitelintézetek sajátos megjelenési formája

A startup-ok korában vélhetően kevesen tudják mi a „szövetkezeti hitelintézet” jelentése és miben különbözik más pénzügyi intézményektől, annak ellenére, hogy ez a banki szolgáltatások nyújtására kialakult társas vállalkozási forma és szociális közösség az általánosan elterjedt részvénytársaságok mellett közel 170 éve van jelen a magyar gazdaságban és társadalomban. Ez idő alatt maguk a szövetkezeti hitelintézetek is több megjelenési formát (segélyegylet, hitelszövetkezet, takarékszövetkezet stb.) öltöttek és még a közelmúltban is volt olyan jogalkotói aktus, ami alakította ezen szövetkezeti társulások tartalmát. A köztudatban számos fogalommal azonosítják a szövetkezeti hitelintézeteket, nem minden esetben helyesen: önszervező egyletek, hitelszövetkezetek, népbankok, Raiffeisen-bankok, takarékpénztárak, takarékszövetkezetek, szövetkezeti bankok, takarékbank. A 2013. évi CXXXV. törvény (SZHItv.) 1. § (1) t) pontja alkalmazásában szövetkezeti hitelintézet bármilyen vállalkozási formában működő hitelintézet lehet:

„szövetkezeti hitelintézet: a takarékszövetkezet, a hitelszövetkezet és minden olyan egyéb hitelintézet is, amelynek működését vagy amelynek betéteit 2013. január 1-jén Önkéntes Takarékszövetkezeti intézményvédelmi alapok valamelyike védte, valamint az a hitelintézet is, amelyet a 3. § (2) bekezdésének megfelelően az Integrációs Szervezethez benyújtott csatlakozási kérelme alapján a Központi Bank igazgatóságának előzetes egyetértése, továbbá a Felügyelet előzetes jóváhagyását követően felvettek az Integrációs Szervezetbe;...”

A szövetkezeti hitelintézet tradicionális fogalma és a hatályos szabályozás meghatározása eltér. Utóbbi semmilyen szövetkezeti jelleget, identitást nem szab feltételként, csupán a hitelintézeti formát. A megelőző hazai és a szupranacionális szabályozás a szövetkezeti értékekkel való azonosulás mellett általában megköveteli a szövetkezeti formát, megengedve a részvénytársasági társulást is, amely-

nyiben azt szövetkezetek részvételével és azok működésének koordinálására, integrálására hozták létre, vagy szövetkezetek érdekében működtetik, ugyanakkor ezekre a szervezetekre, tevékenységekre utalva alkalmazzák a bank kifejezést is.

Ahhoz, hogy megértsük a különbséget a szövetkezeti és más hitelintézetek között, elsőként a szövetkezés jelentését szükséges tisztázni (Moizs, 2015):

„A szövetkezés célszerűsége és hasznossága végeredményben abból az alapgondolatból vezethető le, hogy a társadalom több, hasonló gazdasági, egzisztenciális, vagy szociális célért küzdő tagja összefogásával elérhető eredmények meghaladják a külön-külön elérhető eredmények összességét, tehát olyan additív értékek keletkeznek, amelyek a tagok számára izolált tevékenységük által nem lennének elérhetőek. (...) A szövetkezet olyan személyek autonóm társulása, akik önként egyesültek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi és kulturális (vagy egyéb) céljaikat kollektív tulajdonú és demokratikusan irányított vállalkozás útján megvalósítsák.”

Amíg ez a meghatározás egyértelműen a szövetkezet személyegyesítő jellegét emeli ki, addig a hatályos hazai szabályozás¹ a tőkeegyesítést is fontosnak tartotta hangsúlyozni:

„A szövetkezet a tagok vagyoni hozzájárulásából álló tőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, a tagok gazdasági és társadalmi szükségleteinek kielégítésére irányuló tevékenységet végző jogi személy, amelynél a tag kötelezettsége a szövetkezettel szemben vagyoni hozzájárulásának szolgáltatására és az alapszabályban meghatározott személyes közreműködésre terjed ki.”

A Ptk.-ban foglalt fenti definícióról fontos megjegyezni, hogy

- egyrészt deskriptív jellegű, azaz a szövetkezet fogalmát a jelenleg működő szövetkezetek karaktere alapján azonosítja, nem elérendő, vagy előírt (normatív) célokkal,
- másrészt leíró jellegéből következően jogszuverenitási és jogpolitikai követelménynek tesz eleget, amikor a főhatalom (szuverenitás) aspektusából kizárólag a tényleges térbeli-, időbeli-, és perszonális hatályra van tekintettel, figyelmen kívül hagyva a genetikus megközelítés szerinti szövetkezeti sajátosságokat.

¹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk.) 3:325 § (1) bekezdés

A szövetkezeti hitelintézetek mibenlétének megértéséhez nem tekinthetünk el a szövetkezet fogalmának komparatív és teleologikus megközelítésétől sem, mivel ezek a szervezetek évszázadok óta életképesek, más szociális és gazdálkodási tevékenységet végző társulásoktól eltérően – nyilvánvalóan más és más megjelenési formában –, de az antiktól a posztmodern társadalmakig szinte minden közösségi együttélésben szerepet játszottak. A szövetkezetek önmagukat leggyakrabban elvekkkel és értékekkel azonosítják, melyek közül azok, amelyek időbeli és földrajzi megjelenésüktől függetlenül általánosságban minden szövetkezeti formációra jellemzőek: az önkéntesség, a tagok egyenjogúsága, a tevékenységben való aktív tagi közreműködés, önkormányzatiság, szolidaritás és önszegélyezés. Tevékenységét tekintve a szövetkezeti forma a gazdasági és a társadalmi élet szinte minden területét átfogja (mező- és erdőgazdaság, halászat, ipar, alternatív energia szektor, kereskedelem, munkaerőpiac, oktatás, bank stb.) és számos társadalmi- és gazdasági problémára jobb választ tudott adni az alternatív, tisztán statális, vagy kompetitív megoldásoknál. A szövetkezeti mozgalomban világszerte 1 milliárd tagot tartanak nyilván², becslések szerint a szövetkezetek közel 3 milliárd ember megélhetését biztosítják, és meghatározó szerepet töltenek be a helyi közösségek gazdasági és társadalmi életében. A szövetkezetek világszerte 100 millió munkahelyet teremtettek, 20 százalékkal többet, mint a multinacionális társaságok.

A szövetkezeti hitelintézetek tehát általános és teleologikus értelemben szövetkezeti identitással rendelkező pénzügyi szolgáltatást nyújtó társas vállalkozások. A Szövetkezeti Bankok Európai Szövetsége (ECBA)³ szerint a szövetkezeti bankok kulcsszereplői az európai gazdaságnak, mivel szolgáltatásaik helyi szinten és kontinens szerte egyaránt elérhetőek, több mint 53 000 kirendeltségükön és 719 000 munkavállalójukon keresztül szoros és kivételes kapcsolatban állnak ügyfeleikkel.

Az ICBA megfogalmazásában⁴: „A szövetkezeti bankok mélyen gyökereznek a helyi térségekben és közösségekben. Részt vesznek a helyi fejlesztésekben, hozzájárulnak közösségeik fenntartható fejlődéséhez, mivel tagjaik és a vezetőség azokhoz a közösségekhez tartoznak, ahol tevékenységüket gyakorolják. A fokozott banki

2 A fejezetben szereplő adatok különböző forrásokból kerültek összegyűjtésre 2007-től, beleértve a Nemzetközi Szövetkezeti Szövetség statisztikai adatait, a szövetkezeti szervezetek közzétett adatait, a szövetkezetek és kormányzati statisztikai hivatalok által készített kimutatásokat, illetve az ICA <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-facts-figures> oldalát.

3 <http://www.eacb.coop/en/co-operative-banks.html> 2019. 03. 18.

4 *International definition of Cooperative Banks adopted by the ICBA (International Co-operative Banking Association)*, ICBA 2008. október 20-i közgyűlése.

részvétellel azokon a területeken és piacokon, ahol más bankok kevésbé vannak jelen – kisvállalkozások, vidéki régiók farmerei, közepes-, vagy a városi alacsony jövedelmű háztartások – a szövetkezeti bankok csökkentik a banki kirekesztést és emberek millióinak segítik gazdasági boldogulását. Befolyásoló szerepet játszanak azoknak az országoknak a gazdasági növekedésében, amelyekben működnek és növelik a nemzetközi pénzügyi rendszer hatékonyságát. Sajátos, a szervezet fent említett elveiben bízó vállalkozási formájuk sikeres bizonyítást nyert mind fejlettségükben, mind az ország fejlődésében”.

Napjaink világgazdasági környezetében is szemléletes bizonyítékát láthatjuk – persze kivételekkel⁵ – a szövetkezetek, ezek között a szövetkezeti hitelintézetek „kiegyenlítő erőnek” nevezett (Moizs, 2009a), a gazdaságra, társadalomra, szociális viszonyokra jótékony hatást gyakorló, ellensúlyokat képező működési mechanizmusainak⁶. A fogalom a piacgazdaságokban a szövetkezetek működése eredményeképpen kialakuló – a gazdaság egészére nézve – olyan kívánatos hatást jelent, ami annak köszönhető, hogy a szövetkezetek nem kizárólag piaci szempontok által vezérelt döntéseik által mérsékelik a versenynek azokat a folyamatait, amelyek hosszabb távon a gazdaság instabilitását, torzulását és szereplői gazdasági potenciáljának nagyfokú differenciálódását okozzák. A szövetkezetek kiegyenlítő ereje abból fakad, hogy a profitorientáltsággal szemben olyan szervezeti célokat részesítenek előnyben, melyek az egyén és mikrokozmoszuk boldogulását segítik, az előállított javak nem szervezeti szinten (pl. tőkefelhalmozás, struktúra bővítés, brandépítés), hanem egyéni szinten (olcsóbb szolgáltatások, kollektív javak, személynek szóló szubvenciók) jelennek meg, és az eltérő motívációk miatt a különböző gazdasági ciklusokhoz köthető jelenségekre, más gazdasági szereplőkhöz képest eltérő, vagy semleges reakciókat adnak.

A 2008-ban kirobbant gazdasági válság hatására ezért egyértelművé vált, hogy megfelelő jogszabályalkotással elő kell segíteni a szövetkezetek, így a szövetkezeti identitású pénzügyintézetek működését is, hiszen küldetésüknél fogva nagymértékben hozzájárulhatnak a sokat emlegetett lehetséges harmadik irány, a szociális gazdaság kialakulásához. Ehhez azonban biztosítani kell a szövetkezeti bankok hagyományos értékrendje szerinti működést, aminek legfontosabb

5 Lásd az osztrák Volksbank AG és Volksbank International AG esetét, ahol a VB Csoport a lokális értékektől elszakadva már nem bírta elviselni a válság hatásait és külső segítségre szorult.

6 Szemléletes példa erre a székely közösségi kártya működése ld. Varga et al. 2017.

eszközei a szövetkezeti értékrendet elismerő és támogató szabályozás, a mélyebb integráció és a fokozott tagi szerepvállalás.

7.2. Szövetkezeti hitelintézetek Magyarországon⁷

Magyarországon az első szövetkezeti hitelintézetek a nyugati államokkal szinte egyidőben (1851) tűntek fel. Az első magyarországi szövetkezetek erdélyi hitel-szövetkezetek voltak, amelyek döntően nemzetiségi alapon (magyar, szász) szerveződtek.

Az erdélyi magyar hitelszövetkezetek kialakulását követően jött létre a győri (1864) hitelszövetkezet és a szintén szövetkezeti jegyeket hordozó Első Magyar Általános Tisztviselő Egylet (1865). A mezőgazdasági hitelek széles körű biztosítása érdekében az ország más régióinak nagyobb városaiban (Győr, Székesfehérvár, Debrecen) már működő hitelszövetkezetek mintájára 1886-ban Károlyi Sándor vezetésével megalakult a később országos hatáskörűvé vált Pestmegyei Hitelszövetkezet, majd a kisebb településeken is megkezdett országos szervezőmunka eredményeképpen 1894-re Pest megyében 80, országszerte pedig összesen 752 hitelszövetkezet működött mintegy háromszázezer taggal.

A törvényhozás 1898-ban megalkotta a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló XXIII. törvénycikket, és még a törvénycikk megszületésének évében megalakult az Országos Központi Hitelszövetkezet (OKH), amelyben a Károlyi által kezdeményezett hitel- és iparszövetkezeti mozgalom egyesült. Az OKH alapításához az állam jelentős tőkével és kedvezmények biztosításával járult hozzá. Feladata a hitelszövetkezetek működésének szervezése, felügyelete, valamint általuk a vidéki mezőgazdasági- és kisiparos tevékenységgel összefüggő hitel igények kielégítése volt. Az OKH-ban integrált hitelszövetkezetek száma 1917-ben már meghaladta a 2400-at, 635 ezer taggal, 1942-ben a tagság már megközelítette a 800 ezret és a pénzügyi szolgáltatások 4 360 településen voltak hozzáférhetőek.

⁷ Moizs (2007a) szerzői műből.

A második világháború több szempontból is kedvezőtlen fordulópontot jelentett a hazai hitelszövetkezetek fejlődésében. A háború a személyi állomány és az infrastruktúra jelentős részét elpusztította, a határrendezés nyomán a hitelszövetkezetek száma 943-ra, a taglétszám 549 ezer főre csökkent.

Az új diktatúra ideológiájával nem fért össze a magántulajdonon alapuló szövetkezeti autonómia és a szövetkezeti önkormányzás. A hitelszövetkezetek, főként taglétszámuk által túlzottan nagy súlyt képviseltek ahhoz, hogy az állam a gazdasági és társadalmi szerkezet direkt állami eszközökkel történő átalakításánál figyelmen kívül hagyja, a hitelszövetkezetek feletti teljes kontroll hiánya rontotta volna a gazdasági átszervezés határfokát. Az időközben megszületett Alkotmány elismerte ugyan a szövetkezeti tulajdont, de egyértelművé tette azt is, hogy a végrehajtó hatalom kezében céljai elérésének egyik leghatásosabb eszköze az állami bankrendszer lesz, ennek értelmében megkezdte, illetve 1953-ra befejezte a hitelszövetkezetek tervszerű felszámolását.

Hamar világossá vált azonban, hogy az OTP nem képes betölteni a vidék életében a hitelszövetkezetek szerepét, a mezőgazdasági termelés kibontakozásához szükség volt a helyi igényeket kielégítő hitelintézetekre. Megjelent a pénzügyminiszter 11/1956. (X. 5.) számú rendelete a falusi takarékszövetkezetekről és nem kellett sokat várni az első takarékszövetkezet megalapítására sem (Dunaföldvár, 1956). A dunaföldvári takarékszövetkezet példáját követve 1957 végéig további 69 szövetkezeti hitelintézet alakult meg, 1971-ben 388 takarékszövetkezet már 1 143 kirendeltséget működtetett, a 881 ezer fős taglétszám pedig a teljes lakosság 20,6 százalékának felelt meg⁸.

A rendszerváltozás, a kétszintű bankrendszer újraszervezése (1987) és az 1991. évi LXIX. törvény a pénzügyintézetekről és a pénzügyintézeti tevékenységről hatálybalépése alapvetően új kihívások elé állította a takarékszövetkezeteket. Az 1992. évi I. törvény hatályba lépésekor az összesen 5%-os piaci részesedéssel rendelkező 260 takarékszövetkezet 1 752 fiókban nyújtott egyre szélesebb körű szolgáltatásokat, tagjainak száma elérte az 1 780 000 főt. Bár a takarékszövetkezetek által kezelt betét- és hitelállományok intenzíven növekedtek, a piacgazda-

⁸ Az alapszabályt és az ügyviteli szabályokat a Szövetkezetek Országos Szövetsége a pénzügyminisztériummal egyetértésben állapította meg, az ellenőrzés jogkörét a pénzügyminiszter felhatalmazása alapján részben az OTP gyakorolta. Az ügyviteli szabályokban megállapított határfeletti pénzüsszeget a takarékszövetkezet köteles volt az OTP-nél tartani.

ság által teremtett új kihívásokat a formálódó fiatal kereskedelmi bankrendszer és a kibővült ügyfélkörrel működő takarékszövetkezetek nem tudták maradéktalanul lekezelni, ami az 1992-1993. évi bank- és adókonszolidációhoz⁹ vezetett. A takarékszövetkezetek is levonták konszolidáció tanulságait: nyilvánvalóvá vált, hogy önállóan egyre kevésbé képesek a versenyhelyzetnek megfelelni, és a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően szükséges a feladatok egy részének központosítása. Felismerték, hogy a közös termékfejlesztés, az egységes arculat kialakítása, az informatikai beruházások, a tőkeallokáció, a nemzetközi és hazai elszámolási és pénzforgalmi feladatok bonyolítása, az intézményvédelem, az érdekérvényesítés olyan tevékenységek, amelyek összefogással kisebb költségek mellett és hatékonyabban valósíthatók meg. Különösen igaz ez a gyorsan változó fizetési forgalom újabb és újabb ügyleteire (Kolossváry-Varga 2014, Varga 1994). Ennek következtében felerősödtek azok az integratív törekvések, amelyek első eredménye az 1989-ben a takarékszövetkezetek által létrehozott csúcsbank, a Takarékbank, majd az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség (OTSZ) létrehozása és 1993-ban a 256-ból 246 takarékszövetkezet integrációs szerződést írt alá. Létrehozták az Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alapot (OTIVA), amely a konszolidációs tőke, majd a takarékszövetkezetek által rendelkezésre bocsátott összegből szabályozott feltételek mellett támogatást nyújtott a tagok részére.

A közös szervezetek alapítása és közös célok kitűzése ellenére azonban a folyamatosan változó külső hatásokra eltérően reagáltak a szövetkezetek, ami főleg az eltérő adottságoknak és a menedzsment színvonalának volt betudható. A szövetkezeti hitelintézetek az SZHItv. hatályba lépésekor a hitelintézeti szektor 31 111 milliárd forint mérleg-főösszegéből 1 753 milliárd forint (5,6%) esz-köz-állománnyal részesedtek, a betétek 10,2 százalékát (1 498 milliárd forint) kezelték, a hitelek közül 4,2 százalékot (696 milliárd forint) nyújtottak. A szelekció és polarizálódás, illetve bankká alakulás eredményeképpen az SZHItv. hatályosulásáig a szövetkezeti hitelintézetek száma 124-re olvadt.

9 A többszintű bankrendszer kialakulását követően rövidesen állami beavatkozás vált szükségessé a vállalkozások és bankok jelentős részének pénzügyi konszolidációjához, újra tőkésítéséhez.

Az SZHItv. hatálybalépésekor a szövetkezeti hitelintézeti rendszer intézményei az alábbiak voltak (Moizs és Szabó, 2016):

- *Takarékszövetkezet*: a magyar szövetkezeti hitelintézeti rendszer domináns megjelenési formája. Jogilag független, önálló gazdálkodást és üzletpolitikát folytató hitelintézetek, a kereskedelmi bankokéval közel azonos jogosítványokkal (Baka et al. 2012). Elméletben alapelvei megegyeztek a (feljebb már hivatkozott) Nemzetközi Szövetkezeti Banki Szövetség által 2008. október 20-án közzétett elvekkel (nyitott tagság és önkéntesség, belső demokrácián alapuló tagi ellenőrzés, tagi részvétel a gazdálkodásban, önállóság és függetlenség, folyamatos oktatás-képzés, szövetkezetek szövetkezése, tördés a közösséggel), azonban ezek gyakorlati megvalósulása igen változatos és gyakran ellentmondásos képet mutatott. Eredetileg lokális alapon – egy-egy faluhoz kötődően – alakultak 1956-tól. A takarékszövetkezetek földrajzi elkülönülésüket, kizárólagos működési területük sérthetetlenségét integrációs szerződésben rögzítették. Főbb jellemzői: minimum 200 tag (ebből legalább 67% természetes személy), 1 részjegy értéke legfeljebb 10 ezer forint, egy tag-egy szavazat és 1 tag legfeljebb 1 másik tagot képviselhet a közgyűlésen.
- *Hitelszövetkezet*: politikai felszámolásukig, 1953-ig Magyarországon széles körben elterjedt, jelentős múltra visszatekintő, nagy tömegbázissal rendelkező, hagyományos értékrendű, klasszikus szövetkezeti hitelintézeti forma, ami ugyan a takarékszövetkezetek alapítását követően ismét megjelent, azonban korábbi szerepét már nem tudta betölteni és ezek a szervezetek az SZHItv. hatálybalépéséig gyakorlatilag eltűntek a hazai pénzügyi szolgáltatók piacáról. Leglényegesebb eltérés a takarékszövetkezettől, hogy (a pénzváltást kivéve) csak saját tagjai számára végezhet szolgáltatást.
- *Regionális takarékszövetkezeti szövetségek*: több megyére kiterjedő az országos és helyi szint közötti szerveződések, önálló költségvetéssel és feladatokkal.
- *Országos érdekképviseleti szövetségek*: OTSZ, TÉSZ¹⁰

¹⁰ *Takarékszövetkezetek Országos Érdekképviseleti Szövetsége*

- *Intézményvédelmi alapok*: a kötelező intézményvédelmi tagság 2003-ban – a hitelintézeti törvény módosításával¹¹ – megszűnt, azonban szövetkezetek közül is többen szorgalmazták a kötelezés visszaállítását, tekintettel arra, hogy a kívülállók nagy reputációs kockázatot¹² hordoztak a szektor egészére nézve. A kötelezés megszűnésétől függetlenül a szövetkezeti hitelintézetek jellemzően tagjai voltak valamely intézményvédelmi alapnak. Az egyes alapok az érdekképviseltek mellé szerveződtek (OTSZ – OTIVA, TÉSZ – TAKIVA, hitelszövetkezetek – HBA), vagy éppen a közös intézményvédelmi szervezetben jutott kifejezésre az együttműködésük (REPIVA¹³).
- *Központi Bank*: a Takarékbank Zrt. legnagyobb tulajdonosi és üzleti bázisát az OTSZ integráció tagjai adták, de a többi takarékszövetkezet nagy része is tulajdonos volt, illetve üzleti alapon igénybe vette szolgáltatásait. A Takarékbank a legtöbb takarékszövetkezet fő számlavezetője volt és minden üzleti területen szoros együttműködést folytattak: közös termékfejlesztés, forrásallokáció megtakarításokon, konzorciális hiteleken és devizaügyleteken keresztül, teljes együttműködés a bankkártya üzletágban, informatikai területeken, hazai és nemzetközi utalásokban, készpénzellátási és más (pl. marketing) területeken.

A szövetkezeti hitelintézeti szektor az Integrációs törvény hatálybalépését megelőzően ennek megfelelően négy szintre tagolódott:

- *Lokális szintre*: alkotóelemei a takarékszövetkezetek, hitelszövetkezetek, országos takarékszövetkezeti szövetség tagjaiként működő átalakult (részenyitársasági formában tovább működő) takarékszövetkezetek.
- *Regionális szintre*, amelynek alkotóelemei a regionális takarékszövetkezeti szövetségek.

¹¹ 2002. évi LXIV törvény 57. § (1)

¹² Az intézményvédelmi alapokhoz nem csatlakozott szövetkezeti hitelintézetek esetében – de természetesen meg kell állapítani, hogy egyes esetekben az alapok tagjainál is – hiányzott az a rendszeres és független intézményvédelmi kontroll tevékenység, amivel még időben felismerhetők és megelőzhetőek lettek volna a válsághelyzetek. Hiányzott továbbá az a pénzügyi alap, ami az esetleg kialakult válsághelyzetben képes lett volna fenntartani a szövetkezet fizetőképességét, likviditását és tőkeegyensúlyát, ezért ezeknél a szövetkezeteknél nagyobb volt az esélye egy esetleges csődhelyzet kialakulásának, ami közvetlen hatást gyakorolt az egész szektor megítélésére.

¹³ A Regionális Pénzintézetek Intézményvédelmi Alapját közös érdekkörbe tartozó hat takarékszövetkezet és egy korábbi takarékszövetkezetből átalakult kereskedelmi bank alapította.

- *Nemzeti szintre*, alkotóelemei az
 - országos szövetségek,
 - intézményvédelmi alapok,
 - Takarékbank Zrt.
- *Szupranacionális szintre* az OTSZ, mint az ICBA (Szövetkezeti Bankok Nemzetközi Szövetsége) tagságával.

Az SZHItv. hatálybalépésével, több lépcsőben és gyökeresen átalakult szövetkezeti hitelintézeti rendszer, az Integráció intézményei a következők:

1. Takarékszövetkezetek
2. Szövetkezeti identitású bankok
3. Nem szövetkezeti identitású bankok (FHB Csoport, MFB Zrt.)
4. Nemzeti szintű szövetségek, szervezetek (SZHISZ, OTSZ)
5. Tőkefedezeti Közös Alap (TFKA)
6. Központi Bank (Takarékbank Zrt.)

Lokális szint:

1. Takarékszövetkezetek
2. Szövetkezeti identitású bankok

Nemzeti szint:

3. Nem szövetkezeti identitású bankok
4. Nemzeti szintű szövetségek: A TÉSZ 2018-ban beolvadt az OTSZ-be, az OTSZ tagjai számának és funkcióinak csökkenésével fokozatosan elvesztette súlyát, csak formálisan működik.

Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete (SZHISZ): saját tőkéje hozzávetőleg 175 milliárd forintot tesz ki. Az SZHItv. erejénél fogva ebbe a jogi személybe olvadtak az önkéntes intézményvédelmi alapok, az SZHISZ lett az Integráció kötelező intézményvédelméért felelős szervezete. Szövetkezeti hitelintézet működési engedéllyel csak az intézményvédelmi alap tagjaként rendelkezhet. Az SZHISZ tagjai a szövetkezeti hitelintézetek, a Központi Bank, az MFB, valamint az Integrációs Szervezet tagjai közé felvett személy vagy szervezet. A Központi Bank, az Integrációs Szervezet, valamint a szövetkezeti hitelintézetek a Hpt. szerinti összevont alapú felügyelet alatt állnak. Az SZHISZ az Integráció tagjaira (MFB Zrt. kivételével), kapcsolt vállalkozásaira kötelező érvényű szabályzatokat,

irányelveket fogad el, meghatározza a követeléskezelés rendjét, utasításokat ad ki, határozatokat hoz, korlátozhatja a kockázatvállalásokat, felügyeli és ellenőrzi az intézményeket, szükség esetén válságkezelési tervet készít, központi adat- és jelentésszolgáltatást biztosít, felfüggesztheti a vezető tisztségviselőket, csődbiztost nevezhet ki. A leírtak alapján az integrációt szabályozó, felügyelő csúcsszerv, aki a Központi Bankkal együtt gyakorolja irányító funkcióit, azonban hatáskörét és jogosítványait tekintve (különösen a 2016. évi LV. törvény hatálybalépését követően) az integráció legfelső szervének tekinthető tekintettel arra is, hogy a Központi Banknak az SZHItv. 15/D. §-a alapján beszámolási kötelezettsége van az SZHISZ felé, illetve az SZHISZ előírja számára a tőkeemfelelés minimális szintjét.

5. Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja

Tagjai alapításkor a Takarékbank, SZHISZ és a szövetkezeti hitelintézetek (ideértve a szövetkezeti identitású bankokat is), később csatlakozott az FHB Kereskedelmi Bank Zrt. és az FHB Jelzálogbank Nyrt. (jelenlegi nevükön Takarékbank Kereskedelmi Bank Zrt. és Takarékbank Jelzálogbank Nyrt.). Az Alapot az SZHItv. értelmében hozták létre abból a célból, hogy a garanciaösszeg bármely tagjánál elhelyezett megtakarításokért a közösség összes tagja mögöttes és egyetemleges felelőssége mellett elsődlegesen az Alap álljon helyt az OBA által ki nem fizethető követelésekért, így egy, az ügyfeleknek a korábbi alapoknál nagyobb biztonságot nyújtó garanciaösszeg jött létre.

6. Takarékbank Zrt.: központi és kereskedelmi bank szabályozó, felügyeleti és üzleti funkciókkal, azonban jogosítványainak jelentős részét az SZHISZ jóváhagyásával gyakorolhatja. Irányítja az Integráció üzleti tevékenységét (többek között megalkotja a kockázati stratégiát és kockázatvállalási politikát, terméket fejleszt, szervezi a pénzügyi-, kiegészítő pénzügyi és befektetési szolgáltatásokat, kiadja az üzletszabályzatokat, koordinálja az üzleti tervezést, előzetesen jóváhagyja a szövetkezeti hitelintézetek éves beszámolóit), felelős az informatikai rendszerek egységes működéséért és a konszolidált szintű adatszolgáltatásért, apex banki szolgáltatásokat nyújt (számlavezetés, devizaügyletek, értékpapír, marketing, beszerzések, stb.), emellett önálló kereskedelmi banki tevékenységet végez és felügyeli az Integráció egyéb vállalkozásait is.

Az átalakulás folyamata azonban a mai napig nem ért véget, mert az eredetileg az SZHItv.-ben meghatározott célok nem kerültek maradéktalanul megvalósításra. A szektor állami szerepvállalással megvalósítandó átalakításának célja a törvény Indokolása alapján:

- a szövetkezeti hitelintézetek modernizációja,
- hosszú távú prudens működésének intézményi garantálása,
- a szövetkezeti hitelintézetek szavatoló tőkéjének biztosítása.

A 2014. évi XXXIX. törvénnyel az SZHItv.-be iktatott 1/A. §-a a fentiekén túlmenően már egyéb célokat is megjelenít, vagy ha úgy tetszik konkretizálja az Indokolásban foglalt általános célokat a következők szerint:

- a) „az egyetemlegesség alapján működő vidék bankjának a létrehozása, amelynek egyes tagjai lehetőleg helyi magántulajdonosok és amely központi professzionális irányítással biztosítja a hatékony és méretgazdaságos működést,
- b) a szövetkezeti hitelintézeti szektor versenyképessé szervezése,
- c) a szövetkezeti hitelintézeti szektor kockázatkezelésének javítása,
- d) a szövetkezeti hitelintézeti szektor integrált működésének, az ehhez szükséges infrastruktúrának a biztosítása,
- e) a működési szabályzatok egységesítése,
- f) a szövetkezeti hitelintézetek intézményvédelmének biztosítása,
- g) a hitelintézetekre vonatkozó nemzetközi és európai követelményeknek, jogszabályoknak, szabványoknak, illetve szokványoknak történő megfelelés biztosítása.”

A szövetkezeti hitelintézeti szektor az SZHItv. hatálybalépése óta, több lépcsőben és gyökeres változáson ment át, ezért is érdemes áttekinteni, mi valósult meg az eredeti célokból az elmúlt közel hat évben és merre tartanak a szövetkezeti hitelintézetek.

7.3. A szövetkezeti hitelintézetek átalakításának aktuális állapotáról

Az alábbi fejezet rövid áttekintést ad az SZHItv.-ben megfogalmazott jogalkotói célok megvalósításának állapotáról, az Integráció¹⁴ státuszáról.

- a) „*az egyetemlegesség alapján működő vidék bankjának a létrehozása, amelynek egyes tagjai lehetőleg helyi magántulajdonosok és amely központi professzionális irányítással biztosítja a hatékony és méretgazdaságos működést*”

Az *egyetemlegesség* a garanciaközösséggel megvalósult, de jelentősége átmeneti, mindössze addig értelmezhető, amíg a szövetkezeti hitelintézetek autonóm szervezetek, önálló kockázatvállalással és kockázatkezeléssel. Konszolidált tőkemegfelelés, egységes kockázati politika és központi követeléskezelés esetén ilyen szempontból a garanciaközösség tagjai egységes bankcsoportként viselkednek. **A tagok egy bankba tömörülésével ez a formális felelősségi viszony is megszűnik.**

Az SZHItv. hatálybalépésétől 2018. év végéig eltelt időszakban a fiókok száma jelentősen csökkent, a korábbi 1 640 fiókból majdnem minden harmadik bezárt, jellemzően kistelepüléseken. A Magyar Posta és az Integráció közötti feladatmegosztás ésszerű alternatívaként került megfogalmazásra, de tudva, hogy a Posta hálózata is hasonló utat járt be, sok kistelepülés a korábbi kettő helyett hagyományos értelemben vett szolgáltató nélkül maradhat. **Az Integráció jelenlegi üzleti modelljének két hangsúlyos problémája**, nevezetesen, hogy ügyfélállománya a hagyományokból eredően (például sokáig városokban nem is nyithattak fiókot) ma is inkább a kistelepüléseken koncentrálódik, illetve, hogy a digitalizáció és az elektronikus/virtuális banki szolgáltatások területén lemaradásban van versenytársaihoz képest, **kételyeket támasztanak a vidék bankja koncepció életképességével kapcsolatban.** További problémát jelent ezzel összefüggésben, hogy a kis fiókok bezárásával együtt járó létszámleépítések elvágják a sokszor egyetlen közvetítő szálát a mikroközösségekkel. Ezek helyett újat felépíteni pedig ugyanakkora esélye van bármelyik banknak, mint az Integrációnak.

¹⁴ Az SZHItv. hatálybalépését követő időszakra tudatosan alkalmazom a szövetkezeti hitelintézeti „szektor” kifejezés helyett a törvény szóhasználatát („Integráció”), egyrészt az átalakult tartalmat jelezve, másrészt szem előtt tartva, hogy a piaci szereplők számosságának csökkenése és egymáshoz való viszonyuk miatt már indokolatlan a „szektor” megjelölés, „bankcsoportként” való definiálásuk alkalmasabb szóhasználat.

A taglétszám az SZHItv. hatálybalépésétől függetlenül is folyamatosan csökkent az elmúlt évtizedekben. Ennek okai a korábbi menedzsmentek kizorító politikája a tulajdonosi koncentráció érdekében, a betéti hozamoknál sokszor alacsonyabb vagy egyáltalán nem alkalmazott osztalékfizetés és nem utolsósorban a hitelszövetkezeti jelleg elvesztése, azaz a szövetkezeti bankban az ügyfelek igényei már nem találkoznak a tulajdonosok igényeivel, mivel a szövetkezet ügyfele már jellemzően nem tulajdonos. Ennek következményeképpen a szövetkezeti hitelintézetek fő célja nem a szolgáltatás, hanem a nyereség értékének maximalizálása. A szövetkezeti hitelintézetek tulajdonosainak száma mára elenyésző az ügyfélszámhoz képest, és addig is gyakran csak formális tulajdonosi pozíciójukat az SZHItv. tovább redukálta, de továbbra is elég ahhoz, hogy az Integrációs tervek megvalósításakor – mint kezelendő stratégiai kérdéssel – számolni kelljen velük.

b) „a szövetkezeti hitelintézeti szektor versenyképessé szervezése”

Tényként említhetjük, hogy a mérlegfőösszege, állományai és bevételei alapján a hazai bankszektorban 4-5. helyet elfoglaló Integráció költséghatékonysági mutatója (CIR) 86%¹⁵ költséghányaddal a rosszabbak között van, hasonló a helyzet a tőkearányos megtérüléssel (ROE) is.

A hagyományos szövetkezeti küldetés, azaz fizikai jelenlét a kistelepüléseken és a hatékonyság egymással rivalizáló célok, ennek megfelelően választani kell: vagy kompromisszum születik a fiókszám és a hatékonyság arányaiban vállalva ezzel a versenyhátrányt, vagy a bankok többségéhez hasonlóan tisztán piaci szempontokat érvényesít, vállalva ezzel a hagyományos értékekkel való szakítást.

Az Integráció által a közelmúltban elfogadott és bemutatott, 2019-2023 időszakra vonatkozó megújított stratégia¹⁶ alapján **már nem a szektor versenyképessé szervezése a stratégiai cél, hanem egy versenyképes kereskedelmi bank létrehozása.** A nyilvánosság számára elérhető információk alapján a kirendeltségek és a munkatársak számának tervezett csökkentése a költségszintet csökkentik, de ez automatikusan nem jelent hatékonyság javulást, ehhez szükség lesz arra is, hogy az egyéb költségek szinten maradjanak, vagy a bevételek a költségszintet meghaladó mértékben növekedjenek, ehhez pedig a kieső fiókhálózat helyett más értékesítési csatornákat kell erősíteni.

¹⁵ 2017-es adat (Takarékbank Zrt.).

¹⁶ Ld. a Budapesti Értéktőzsde honlapján 2018.11.30-án közzétett rendkívüli tájékoztatást: https://bet.hu/newkibdata/128117422/Rendk_v_li_t_j_koztat_s_HU.pdf

Az Integráció azon szándéka, hogy „innovatív” **digitalizált bankká alakuljon át**, nem elsősorban stratégiai kérdés – hiszen a fogyasztói szokások és a költségek féken tartása miatt minden bank kimondva, vagy kimondatlanul jövedelmezősége megőrzése érdekében erre kényszerül –, hanem ismét hatékonysági: egy-egynyi megvalósított technológiai beruházás a versenytársakhoz képest milyen arányú jövedelem előállítására képes, milyen hasznosan sikerült a pénzt elkölteni? **A versenytársak ezen a területen már régebb óta komoly tapasztalatokkal és kipróbált háttérrel rendelkeznek.**

A digitális csatornák mellett a másik publikált alternatív értékesítési alternatíva a közösségi bankok mintájára a mikrocsoportok (helyi szervezetek, közösségek), vagy elemi csoportok (család, generációk) számára nyújtott szolgáltatások és a lokális piachoz sorolható a szövetkezeti hitelintézetek hagyományos agrár ügyélköre is.

c) *„a szövetkezeti hitelintézeti szektor kockázatkezelésének javítása”*

A szövetkezeti hitelintézetekkel kapcsolatban szakmai körökben gyakran hangzott el az a megállapítás, hogy bizalmi alapú hitelezést folytatnak és kockázatvállalási sztenderdjeik és folyamataik nem felelnek meg a korszerű banki struktúrák követelményeinek. Bár ahogy sok más területen, a szövetkezeti hitelintézetek itt sem mutattak egységes képet, a 2008-ban kirobbanó gazdasági-pénzügyi válság általánosságban, vagy részben igazolta ezeket az állításokat és **az Integráció nem teljesítő (minősített) állománya még jelenleg is valamivel a bankszektor átlaga felett van**¹⁷. **Noha a szabályozói környezet átalakulása is jelentős változásokat követelt meg a szövetkezeti hitelintézetektől, majd az Integráció egészétől az elmúlt 10 év során, a nettó kamatszint ugyanerre az időszakra tehető tartós csökkenése minden korábbinál hatékonyabb belső kockázatvállalási sztenderdeket követelt meg a veszteségviselő képesség minimális szintje és a tőkekövetelmények változása miatt. Bár a kockázatok kezelése minden tekintetben (különösen a működési- és piaci kockázatok kapcsán és a workout tevékenység hatékonysága**

¹⁷ Meg kell jegyezni, hogy a hitelszövetkezetek, majd később a takarékszövetkezetek kialakulásának egyik oka éppen az volt, hogy a jellemzően városokban működő bankok elégtelen információkkal rendelkeztek a rurális piacról és csekély hajlandóságot mutattak a vidék hitelezésére. A helyi kötődésű pénzügyintézetek rendelkeztek azzal a helyismerettel, ami részükről lehetővé tette a vidéki kockázatvállalást. Azonban ezen – jelentős részben szubjektív - adatforrások aránya akkor is jelentős maradt, amikor a pénzpiacok fejlődése már szofisztikáltabb módszereket követelt volna meg a kockázatok valós becsléséhez.

terén) javításra szorult, de a célok megfogalmazásakor legalább ennyire indokolt lett volna a kockázatvállalási szabályozás és folyamatok megújításának szükségességét is hangsúlyozni, mert ezen a területen, ha lehet még nagyobb volt a szektor elmaradása. Az Integráció központi szervei kidolgozták a közös politikát és szabályozást, azonban eltérően például a német szövetkezeti hitelintézetek gyakorlatától, **a szubszidiaritás elvét és érvényesülését nem sikerült hatékonyan megvalósítani, ami a kockázatvállalás területén az ügyfélkapcsolatokra, a követeléskezelés területén a behajtási hatékonyságra lehet kedvezőtlen hatással.**

d) *„a szövetkezeti hitelintézeti szektor integrált működésének, az ehhez szükséges infrastruktúrájának a biztosítása”*

Az integrált működés az elmúlt közel 6 év során, különösen a hierarchikus viszonyok jogszabály általi meghatározottsága, a központi intézmények definiálása, a garanciaközösség létrejötte, az egységes és átfogó szabályozás bevezetése, a közös termékek kialakítása, az együttes piaci megjelenés és kommunikáció, a központi beszerzések, a közös és konszolidált üzleti tervezés, illetve központi adatszolgáltatás, az egyesülések, stb. által jelentős részben megvalósult, azonban ismert, hogy a jelenleg kialakult intézményrendszer egy köztes állapot, így a leírtakat a végső intézményi struktúra szempontjából érdemes értékelni.

Ami az infrastruktúrát illeti, ennek leglényegesebb eleme a SZHItv.-ben előírt egységes informatikai rendszer, ami a kifejezés szakmai értelmében teljes egészében nem valósult meg sem a törvényi határidőre sem azt követően.

e) *„a működési szabályzatok egységesítése”*

A működési szabályozás kérdésében az SZHISZ és a Központi Bank hatáskörénél fogva elvégezte a jogszabály által ráruházott feladatot, az egységesítés megvalósult. A központi kötelezően alkalmazandó mintaalapszabály, a közvetlen és közvetett hatályú szabályzatok, üzlet- és termékiszabályzatok, irányelvek és utasítások a szövetkezeti hitelintézetek működésének, hitelintézeti tevékenységének minden területét átfogják.

f) *„a szövetkezeti hitelintézetek intézményvédelmének biztosítása”*

Az SZHItv. elvitathatatlan érdeme, hogy a korábbi önkéntes és eltérő hatékonyságú intézményvédelmi alapok helyett létrehozta az egységes elveken nyugvó alapot, kötelezően előírt tagsággal. Az intézményvédelem keresztgaranciális

rendszeren alapul, mely garanciaközösségbe átvilágítást követően kerülhetnek be a tagszervezetek. Az SZHISZ folyamatosan felügyeli a szövetkezeti hitelintézeteket és a Központi Bankot, továbbá közreműködik tagjainak Magyar Nemzeti Bank által ellátott összevont alapú felügyeletében. Az SZHISZ és a Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja hatásköre, illetve funkciója az előző fejezetben került bemutatásra.

g) *„a hitelintézetekre vonatkozó nemzetközi és európai követelményeknek, jogszabályoknak, szabványoknak, illetve szokványoknak történő megfelelés biztosítása.”*

A szövetkezeti hitelintézetek tekintetében ennek a jogalkotói célnak nem tulajdonítható disztinvált jelentéstartalom.

7.4. A szövetkezeti hitelintézetek jövője a magyar pénzügyi piacon

A szövetkezeti hitelintézetek rendszere jelentős átalakuláson ment át a válság kirobbanását követően és ez a folyamat várhatóan rövidesen lezárul. Az integrációs szándék eltökélt abban, hogy a jelenlegi szövetkezetekből és részvénytársaságokból egy univerzális hitelintézetet hozzon létre, ez a folyamat várhatóan 2019-ben lezárul.

A publikált új struktúrában a szövetkezeti vagyon az integrációs vagyon részeként a szövetkezetek formai egyesülésével egy tulajdonosi holding szövetkezetben maradna.

Ezzel a lépéssel **a szervezeti struktúra leegyszerűsödik**, hiszen pénzügyi szolgáltatóként az univerzális kereskedelmi bank mellett a jelzálogbank, illetve egyéb szolgáltatóként a leányvállalatok működnek. Működésüket a tulajdonosi pozíciókat fenntartó Központi Bank koordinálja, aminek „központi” tevékenysége szövetkezeti hitelintézetek híján mindössze erre a koordinációra korlátozódik, banki liszensze fenntartásának szükségessége is átgondolható.

Az SZHISZ és a Tőkefedezeti Közös Alap szerepe is jelentősen redukálódik, hiszen eltűnnek a rendszerből azok az intézmények, akiknek érdekében létrehozták őket. Szükségességük ebben a formában megkérdőjelezhető, funkcióik és vagyonuk a központi bankba olvaszthatók lennének a banki liszensz megtartása esetén.

A hagyományos értelemben vett szövetkezeti hitelintézetek a jelenlegi stratégia alapján több mint másfél évszázados működésüket követően eltűnnek a magyar pénzügyi piacról. A klasszikus – robusztus ügyfél-tulajdonos bázison alapuló – hitelszövetkezeti és takarékszövetkezeti formációk megszűnésével valószínűleg nem beszélhetünk szövetkezeti hitelintézetekről Magyarországon, hiszen dacára a stratégiában megfogalmazott céloknak a létrejövő intézményegyettes a feljebb már hivatkozott és a következőkben bemutatott ICBA által megfogalmazott szövetkezeti banki értékekkel¹⁸ nem azonosítható:

- **Ügyfél-tulajdonlás:** „A szövetkezeti bankban az ügyfelek igényei találkoznak a tulajdonosok igényeivel, mivel a szövetkezet tagja mindkettő. Ennek következményeképpen a szövetkezeti bank fő célja nem a nyereség maximalizálása, hanem a lehető legjobb termék és szolgáltatás a tagjai számára. Néhány szövetkezeti bank csak tagjainak szolgáltat, de legtöbbjük nem tag ügyfeleket is fogad banki és pénzügyi szolgáltatásainak igénybevételére.”
- **A publikált célok világosak a nyereségorientáció tekintetében, a domináns ügyfél-tulajdonlás pedig a hitelszövetkezetekkel együtt tűnt el.**
- **Demokratikus tagi ellenőrzés:** „A szövetkezeti bankok tagjaik tulajdonában és ellenőrzése alatt állnak, akik demokratikusan választják az igazgatótanácsot. A tagok általában egyenlő szavazati jogokkal rendelkeznek összhangban az egy tag – egy szavazat szövetkezeti elvvel.”
- **A nem tőkearányos döntéshozatal a személyegyedítő szervezetekre, így a szövetkezetekre jellemző, az új szisztémában erről nincsen szó.**
- **Nyereségfelosztás:** „Egy szövetkezeti bankban az éves nyereség jelentős része, haszon és felesleg tartalékba kerül. A nyereség más része a szövetkezeti tagok számára kerül kiosztásra, a legtöbb esetben jogilag, vagy törvényileg behatárolva akár vásárlói osztalék formájában, ami összefügg azzal, hogy a szövetkezet termékeit és szolgáltatásait minden tag igénybe veszi, akár kamat vagy osztalék formájában, ami az összes tag által jegyzett részenyelvek számának függvénye.”

¹⁸ *International definition of Cooperative Banks adopted by the ICBA (International Co-operative Banking Association), ICBA 2008. október 20-i közgyűlése.*

- Az osztalék mellett/helyett a tulajdonosok számára a szövetkezeti bank kedvezményes árú, vagy tartalmú szolgáltatást nyújt, ami az ügyfél-tulajdonlást feltételezné.
- *„A szövetkezeti bankok mélyen gyökereznek a helyi térségekben és közösségekben. Részt vesznek a helyi fejlesztésekben, hozzájárulnak közösségeik fenntartható fejlődéséhez mivel tagjaik és a vezetőség azokhoz a közösségekhez tartoznak, ahol tevékenységüket gyakorolják. A fokozott banki részvétellel azokon a területeken és piacokon, ahol más bankok kevésbé vannak jelen – kisvállalkozások, vidéki régiók farmerei, közepes, vagy alacsony jövedelmű háztartások a városi területeken – a szövetkezeti bankok csökkentik a banki kirekesztést és emberek millióinak segítik a gazdasági boldogulását. Befolyásoló szerepet játszanak azoknak az országoknak a gazdasági növekedésében, amelyekben dolgoznak és növelik a nemzetközi pénzügyi rendszer hatékonyságát. Sajátos, a szervezet fent említett elveiben bízó vállalkozási formájuk sikeres bizonyítást nyert mind fejlettségükben, mind az ország fejlődésében.”*

Az Integrációs stratégia szintén épít a helyi közösségekre, azonban nem a szövetkezeti bankokéval egyező tartalommal. A megcélzott közösségek közel azonosak, azonban amíg a szövetkezeti hitelintézetek regionálisan működnek és vezetőik ezeknek a közösségeknek elismert tagjai, addig az Integráció elképzeléseiben az országos univerzális bank részben társadalmi szerepvállalásként, részben üzleti előnyökért kívülről építi ezeket a kapcsolatokat, ***tipikusan a közösségi bankok mintájára, amelyek nem tévesztendők össze a szövetkezeti bankokkal.***

Ilyen értelemben „*az egyetemlegesség alapján működő vidék bankja*”-nak koncepciója helyett egy univerzális, nagyvárosokra hangsúlyosabban támaszkodó bank valósulhat meg.

A versenyképesség és hatékonyság javítása egyezően a stratégia kidolgozóinak véleményével komoly feladat lesz az Integráció számára. Mint arra évekkkel ezelőtt is utaltam¹⁹, ha a szövetkezeti modellel szakít a szektor, azaz nem a modell átalakítása, modernizálása valósul meg, hanem kereskedelmi bankká és fiókhálózáttá szervezése, akkor teljesen új kihívásokkal fog szembesülni.

¹⁹ Ld. Moizs (2015).

„Egy ilyen, valós tartalmában nem szövetkezeti hálózat, hanem kereskedelmi bank állami beavatkozás nélkül már középtávon is csak olyan áron lehet versenyképes a professzionális kereskedelmi bankokkal, amilyen költségek mellett új bankot is létre lehetne hozni.”

Megítélésem szerint legalább ugyanennyi munkával, de talán alacsonyabb üzleti és reputációs kockázattal, illetve a szövetkezeti jelleg megőrzésével is hatékony Integrációt lehetett volna kialakítani, ami az SZHItv. eredeti célkitűzéseinek is jobban megfelelt volna. Ráadásul a DGRV²⁰ – akinek ernyője alatt növekvő taglétszám (mintegy 18,5 millió) mellett ma is több mint 900 regionális szövetkezeti bank működik Németországban – mintája sok tekintetben hazánkban is alkalmazható lett volna.

A szövetkezeti hitelintézetek tehát a hatékonysági verseny mellett tették le a voksukat a stratégia elfogadásával, amit ráadásul viszonylag dinamikus növekedési pálya és a jelenlegit sokszorososan meghaladó jövedelmezőség mellett kívánnak néhány éven belül megvalósítani a naturáliák, állományok és bevételek alapján számított legalább 4. pozíció megszerzése/megtartása érdekében. Ezek azonban – amennyiben a tervezett növekedés a piac méretének növekedését meghaladja – egymással versengő célok.

A költségek racionalizálását elsősorban a fiókmodell és az ügyfélszegmentáció újragondolása szolgálja, aminek eredményeképpen a csökkenő számú fizikai (hagyományos) fiókok mellett megjelenhetnek a digitális és a postához hasonló mobil fiókok, illetve működő külföldi modellekhez hasonlóan a Takarékbank működésétől sem idegen tanácsadói hálózat. Az átalakítás során megfelelő szelekció és szegmentáció esetén a fizikai jelenlét megszűnése miatt bekövetkező esetleges ügyfélvesztés ellenére sem kell veszteséggel számolni, hiszen egyes ügyfélcsoportokon a határköltségek magasak a realizálható bevételekhez képest, sőt a megcélzott és megmaradó csoportok esetében nagyobb ügyfélélegedettség is elérhető. Azonban ez még nem jelenti azt, hogy addicionális jövedelmek keletkeznek, ahhoz az új értékesítési csatornáknak stagnáló piacon versenyképesebbnek, növekvő piacon azonos hatékonyságúnak kell lennie a közvetlen versenytársakhoz mérten.

²⁰ Deutscher Genossenschafts- und Raiffeisenverband e. V. <https://www.dgrv.de/en/home.html>
2019.03.25.

1. *Az első kritikus pont tehát az értékesítési csatornák átalakítása az ügyfeleken realizált bevételek egyidejű extenzív növelése mellett.*
2. A kivonulási, illetve *hálózatszűkítési stratégia reputációs kockázatot hordoz*, ebben az esetben a márkanév ismertsége negatív hatással is lehet a megítélésre, mivel a piac nagyobb része szembesül negatív élménnyel, így ez szintén kritikus eleme a stratégiának.
3. Általában az expanziós stratégia ár és/vagy kockázati versenyt jelent, amiből *az árverseny a szintén célként megfogalmazott jelentős jövedelemnövelésre van kedvezőtlen hatással, a kockázati verseny hosszú távon szintén extra költséget jelenthet értékvesztés, céltartalék, vagy tőkeszükséglet növekmény formájában.*
4. A fenti célok együttesen a globális- és nemzeti gazdasági konjunktúra pályák felívelő szakaszaira tervezhetők, azonban az előttünk álló néhány évben semmi nem garantálja ezt a forgatókönyvet²¹, maga az Integráció is piaci konszolidációra készül, ezért az egyidejű megvalósítás helyett *a differenciált értékválasztás növelhetné a megvalósíthatóság esélyeit.*
5. Az Integráció jövőképében felvonultatja azokat a korszerű elemeket, amik modern bankká tehetik, de nincs olyan terület, beleértve a közösségi banki szerepkört is, ami mérhető versenyelőnyt biztosíthat számára valamelyik szegmensben, ezzel szemben megvalósítás előtt állnak olyan időigényes feladatok, mint az *innovációs folyamatok szervezeti értéké fejlesztése*, alkalmazása és a digitalizáció beépítése az üzleti modellbe. Az egységes informatikai rendszer megvalósításából kiindulva az SZHItv. által előírt modernizáció és ennek feltételeként a széleskörű digitalizáció megvalósítása *lehet az egyik legkomolyabb kihívás az Integráció számára.*
6. A jól működő szövetkezeti hitelintézeti szektor egyik jellemzője a megfelelő tőkepótló képesség. Mivel a tulajdonosi és szövetkezeti érdek a magyar szövetkezeti hitelintézeti szektorban már évtizedek óta csak marginálisan kapcsolódott (a tulajdonosi érdek a helyben szolgáltató bankfiókkal, esetleg osztalékra való jogosultsággal volt azonosítható), valódi tőkepótló képességről az SZHItv. megszületését megelőzően sem beszélhettünk.

²¹ Lásd bővebben Moizs (2019).

Ezzel szemben rendelkezésre állt az ún. „generációs alap” (Moizs, 2011a), így a felhalmozott tartalékok a szektor tőkeellátottságát a korábbi követelmények szerint viszonylag magas szinten tartották, jellemzően alacsony kockázati étvágy mellett. A tőkeigény viszont jelentősen nőhet a jelenlegi kamatkörnyezetben, ahol egységnyi bevétel elérése magasabb tőkével valósítható meg, de a trendek alapján minden tevékenységi körben szűkülő hozamok várhatóak egy esetleges dekonjunktúrától függetlenül is. A szektor átalakítása során a Magyar Állam jelentős összeggel járult hozzá az Integráció feltőkésítéséhez, de *a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok²² életbelépése és az átalakítási folyamat elhúzódása miatt a növekedési stratégia tőkeigényének biztosítása újabb mérföldkövet jelenthet az Integrációs stratégiában*, hiszen sem az Államtól, sem a „generációs alapot” szolgáltató tagságtól további tőkeinjekció nem várható el, így a tőkepótlás a többi tulajdonosra hárulhat.

7.5. Összefoglalás

A szövetkezeti hitelintézetek jelentős átalakuláson mentek át az elmúlt években és a reorganizáció várhatóan még 2019-ben egy új szervezeti struktúra felállítással teljeseedik ki.

A létrejövő új szisztéma a hagyományos értelemben nem tekinthető szövetkezeti rendszernek, mert nincsenek benne regionálisan és szövetkezeti formában működő pénzügyi szolgáltatók, így elmondható, hogy a klasszikus értelemben vett szövetkezeti hitelintézetek eltűnnek a pénzügyi szolgáltatók palettájáról.

A publikált Integrációs stratégia ambiciózus, tevékenységi köre a jelzálogbankkal és a leányvállalatokkal univerzális. Szervezeti rendszere a stratégiai elképzeléseken túlmenően a szövetkezeti hálózat helyébe lépő kereskedelmi- és jelzálogbankok mellett tovább egyszerűsíthető, racionalizálható.

Az igazi munka most kezdődik, hiszen a következő évek adnak választ arra, hogy a stratégia feljebb megfogalmazott kritikus elemeinek megoldására megvan-e a képesség az Integrációban, a szövetkezeti hitelintézeti szektor átalakítására vonatkozó jogalkotói szándék megvalósul-e.

22 IFRS

7.6. Irodalomjegyzék

- Ádám Antal (2006): Az értékek pluralitása és versengése, In: Jog – Értékek – Erkölc. (Acta Humana Studiosorum) Budapest, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány. 54. p.
- Baka Istvánné, Dancsó József, Ligeti Sándor, Vágyi Ferenc, Szarvas Ferenc, Varga József, Kürthy Gábor. Baka Istvánné, Kürthy Gábor (szerk.) (2012): Bankismeretek: Egyetemi tankönyv. Budapest: Tanszék Kft., 105 p. ISBN 978-963-88777-4-1
- Bossu, Wouter; Cortavarria-Checkley, Luis; Fonteyne, Wim; Giustiniani, Alessandro; Gullo, Alessandro; Hardy, Daniel; Kerr Seán (2010): Crisis Management and Resolution for a European Banking System. IMF Working Paper No. 10/70.
- Botos Katalin (1996): Elvesz(t)ett illúziók. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Rt., Budapest.
- Kispál-Vitai Zsuzsanna (2013): A szövetkezet átalakulása befektetői tulajdonú társasággá - elkerülhetetlen jövő? *Gazdálkodás* 2013/3. sz. 260-269. o.
- Kiss György Kálmán (2009): A „vidék bankja” megteremtésének dilemmái Magyarországon. *Hitelintézeti Szemle* 2009/6. sz. 496-515. o.
- Kolossváry Ádám, Varga József (1994): Fizetési forgalom. In: Sulyok-Pap Márta (szerk.). *Banküzemtan: Egyetemi tankönyv.* 314 p. Budapest: Tanszék Kft., 1994. pp. 139-178. [közread. a] Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Pénzügyi Tanszék. További kiadásai: 1998, 2003, 2006.
- Lukács Gergely Sándor (1994): A magyar takarékszövetkezetek története és modernizációja. *Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest.*
- Majoros Anna (1985): A takarékszövetkezetek története. SZÖVOSZ Oktatási és Továbbképzési központja. Budapest.
- Moizs Attila (2007a): A takarékszövetkezetekről. In: PhD Tanulmányok 6. PTE Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs 2007. 343-388. o.
- Moizs Attila (2009a.): „Rabobank: A szövetkezetek kiegyenlítő ereje”. *Takarék* 2009. 1. sz. 44-46. o.
- Moizs Attila (2009b): A takarékszövetkezetek fejlődési irányai. PhD Tanulmányok 8. PTE Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs 2009. 349-385. o.

- Moizs Attila (2009c): A vagyonnevesítés etikai és jogi problémái a takarékszövetkezeteknél. JURA 2009. 1. sz. 86.-93. o.
- Moizs Attila (2009d): Előadás dokumentuma. ÖGV-TÉSZ konferencia. Bécs, 2009.10.14.
- Moizs Attila (2010): Heterogenesis. PhD Tanulmányok 9. PTE Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs 2010. 487.-523. o.
- Moizs Attila (2011a): The Reorganization of Ownership Relations in Savings Cooperatives. JURA 2011. 1. sz. 90-98. o.
- Moizs Attila (2015): A Szövetkezeti hitelintézetek szerepe és jogi helyzete, Doktori értekezés 2015, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Moizs, Attila (2019): New crisis – new answers. In: An in depth look at Hungary (ed. Esperanta Rompa) Nova Science Publishers New York 2019 ISBN: 978-1-53615-351-4
- Moizs Attila – Szabó G. Gábor (2012): A szövetkezeti hitelintézetek Magyarországon. Hitelintézeti Szemle 2012/1. sz. 67-85. o.
- Moizs, Attila – Szabó, Gábor G. (2016): The history, the current system and the special features of savings cooperatives in Hungary, Credit Cooperative Institutions in European Countries (ed. Karafolas, Simeon), SPRINGER 2016 ISBN 978-3-319-28783-6
- Onofreiu, Adrian (2004): Istoricul cooperatiiei de credit din judetul Bistrita-Nasaud. Complexul Muzeal Judetean Bistrita-Nasaud, Editura George Cosbuc, Bistrita.
- Rabobank Nederland Economic Research Department: Countervailing power of cooperative banks. Working Paper 2008.
- Varga József, Bánóczy János, Fejér-Király Gergely, Katalin Péter Emőke (2017): The Working Mechanism of the “Zöld Székely” Local Card from Odorheiu Secuiesc. SELYE E-STUDIES 8:(2) pp. 32-41.
- Varga József (1994): Belföldi pénzforgalmi szolgáltatások. Budapest: Nemzetközi Bankárképző Központ Zrt., 1994. 60 p. (Bankárképző dobozok). 4., Bankszakmai alapismeretek: [a Bankárképző felsőfokú bankszakmai kurzusának távoktató tananyaga] ISBN 963-04-4291-4
- Wyman, Oliver (2008): Co-operative bank – Customer champion. EACB.
- Wyman, Oliver (2014): Co-operative Banking, Leveraging the co-operative difference to adapt to a new environment. EACB.